HANNAH BIJLSMA
leraar po, onderzoeker, schrijver en spreker, info@hannahinhetonderwijs.nl

Voor het boek '*Developing Curriculum for Deep Thinking: The Knowledge Revival*' hebben hoog aangeschreven onderwijsexperts hun krachten gebundeld om te pleiten voor een kennisrijk curriculum. Het (gratis) boek is inmiddels al meer dan 130.000 keer gedownload. Wat is nu eigenlijk een 'kennisrijk curriculum' en wat maakt het zo kansrijk? Een gesprek met drie van de auteurs: Vanhees, Wils en Nijlunsing.

DE HERWAARDERING VAN EEN KENNISRIJK CURRICULUM IN HET ONDERWIJS

IS KENNISRIJK KANSRIJK?

Het boek telt tien auteurs: Tim Surma, Claudio Vanhees, Michiel Wils, Jasper Nijlunsing, Nuno Crato, John Hattie, Daniel Muijs, Elizabeth Rata, Dylan Wiliam en Paul A. Kirschner. Vanhees, Wils en Nijlunsing werken als onderzoekers bij het Expertisecentrum Onderwijs en Leren van de Hogeschool Thomas More in Antwerpen en geven namens alle auteurs antwoord op de vragen.

Een bijzondere samenstelling van auteurs. Hoe is deze tot stand gekomen?
'In het boek komt onderwijsexpertise van over de hele wereld samen. Zo wordt er vanuit verschillende perspectieven naar het belang van kennis en de vertaalslag naar een 'kennisrijk curriculum' gekeken: vanuit de cognitieve psychologie, onderwijssociologie, onderwijskunde, curriculumstudies en natuurlijk ook vanuit de onderwijspraktijk. Deze multidisciplinaire opzet zorgt, samen met het internationale karakter, dat het boek van grote meerwaarde is voor het kennisrijk denken in het onderwijs.'

Waarom is dit boek geschreven?
'In veel landen is er momenteel een herwaardering van kennis, een "kennisrevival", aan de gang. Die evolutie heeft ook zijn weerslag in het onderwijs: steeds vaker zien we een beweging naar kennisrijke curricula. Neem bijvoorbeeld de curriculumveranderingen in Noorwegen, Nieuw-Zeeland of Noord-Ierland, maar ook in Nederland en Vlaanderen zien we deze beweging op gang komen. Zo'n curriculumverandering gaat niet zonder slag of stoot. In dit boek beschrijven we hoe, volgens wetenschappelijke kennis én praktijkervaring, deze verandering in het onderwijs zo goed mogelijk gemaakt kan worden en waarom dat zo belangrijk is voor goed en kansrijk onderwijs.'

Waarom is deze verandering gaande?
'Begin 21ste eeuw stond het competentiegericht denken in het onderwijs centraal. Denk bijvoorbeeld aan de zogenoemde '21ste-eeuwse vaardigheden' zoals kritisch denken, samenwerken en probleemoplossend werken. Deze competenties zijn uiteraard erg belangrijk en verdienen zeker hun plaats in curricula, maar door de grote focus op zulke generieke competenties is kennis stelselmatig naar de achtergrond verdwenen of wordt die enkel nog impliciet verondersteld. Hierdoor loop je het risico dat die vaardigheden geïsoleerd worden aangeleerd, en dus buiten een domeinspecifieke context die juist cruciaal is. Denk bijvoorbeeld aan losse lessen begrijpend lezen, ook zo'n generieke vaardigheid. Heel wat onderzoek van de afgelopen 20 jaar toont echter aan dat voor het diepgaand beheersen van complexe competenties een sterke kennisbasis essentieel is. Zonder voldoende voorkennis kan een leerling bijvoorbeeld een tekst niet goed begrijpen. Kennis vormt dus de brandstof om tot complexe vaardigheden te komen en moet dus een expliciete plaats krijgen in het curriculum. Als dat niet gebeurt, blijven complexe vaardigheden beperkt tot de *happy few*: zij die thuis kennisrijk opgroeien. Daarnaast is kennis een belangrijke voorwaarde voor communicatie, sociale interactie en volwaardige deelname aan de maatschappij. Dat is essentieel voor de emancipatie van kinderen uit minder kennis- en kansrijke gezinnen. Om deze redenen is de verandering van een competentiegericht naar een kennisrijk curriculum gaande en hard nodig: om te komen tot sterk, geëmancipeerd onderwijs voor álle kinderen.'

'KENNIS VORMT DE BRANDSTOF OM TOT COMPLEXE VAARDIGHEDEN TE KOMEN'

Wat maakt een curriculum nu eigenlijk kennisrijk?
'Dat begint bij de vraag wat een curriculum is. Als je de literatuur erop naslaat, dan zijn er net zoveel definities als auteurs en wordt het breed of juist heel nauw gedefinieerd. Wij beschouwen curriculum in ons boek als een plan voor leren in de tijd, in de schoolse context, met meerdere lagen: het macro- (landelijk), meso- (curriculumontwikkelaars), micro- (school) ▸

Claudio Vanhees

Jasper Nijlunsing

Michiel Wils

en nanoniveau (klas). Al deze lagen hebben invloed op elkaar en zijn met elkaar verbonden. De weg van het macroniveau tot in het klaslokaal is lang en complex. Leermiddelenmakers bijvoorbeeld, maar uiteraard ook schoolteams en leraren spelen een cruciale rol in de doorvertaling van kennis tot in de klas.'

Heeft een kennisrijk curriculum dan ook specifieke kenmerken?
'In kennisrijke curricula kun je drie grote kenmerken onderscheiden: inhoudsrijk, coherent en helder. Als we naar het eerste kenmerk kijken, dan gaat het om de expliciete aanwezigheid van kennis en de doordachte selectie daarvan, met andere woorden: wélke kennis er in het curriculum moet zitten. Deze kennis moet in ieder geval waar en waardevol zijn voor de samenleving en voor de leerlingen en het resultaat zijn van overleg tussen verschillende stakeholders. Dat impliceert soms moeilijke, maar doordachte keuzes, met de bedoeling om een gedeelde, gemeenschappelijke kennisbasis vast te leggen. Die

'DE WEG VAN HET MACRONIVEAU TOT IN HET KLASLOKAAL IS LANG EN COMPLEX'

zorgvuldig geselecteerde kennis kan vervolgens gelaagd en diepgaand worden doorvertaald naar andere niveaus in het onderwijs. Dat brengt ons bij coherentie. De geselecteerde kennis wordt dan zowel verticaal (over leerjaren heen), horizontaal (over vakken heen) als spiraalvormig (geregeld opnieuw aangeboden en verder uitgediept) verbonden in het curriculum. Tot slot is een kennisrijk curriculum heel helder en duidelijk. Doelen worden uitgewerkt zodat de doorvertaling ervan in alle lagen van het onderwijs doordacht en met zo weinig mogelijk misinterpretaties kan gebeuren. Helderheid is daarbij dus een middel om tot een gedeeld begrip te komen in het onderwijs, en een veelheid aan mogelijke interpretaties van eenzelfde doel zoveel mogelijk te vermijden.'

Wat moet een schoolleider zeker over dit onderwerp weten?
'Curriculumbewustzijn is van groot belang. Dat begint al bij het weten wat de gedeelde, gemeenschappelijke kennis is en hoe die gespecificeerd wordt. In Vlaanderen begeleiden we zo een pilotproject (ELIAS) waarin scholen hun curriculum herzien en diepgaand nadenken over de kennis en vaardigheden die hun leerlingen zullen leren. Zo hebben ze hun doelen en inhouden helder en specifiek geformuleerd en vervolgens zowel verticaal als horizontaal geïntegreerd (over de leerjaren en de vakken heen). Dat is niet eenvoudig, maar wel ontzettend waardevol om meer inzicht te verwerven én om samen sterke vooruitgang te boeken met de leerlingen. Als de kennisbasis al op de hogere niveaus in grotere mate helder is, dan maakt dat het natuurlijk heel wat eenvoudiger.'
'Het gaat ook dan verder dan het gebruik van losse kennisrijke teksten of thema's. Dat is namelijk alsnog heel fragmentarisch. Het gaat om diepgaande coherentie over de vakken en leerjaren heen, waarbij je kennis in verschillende contexten aanbiedt. Daar moet je als schoolteam goed over nadenken en tijd voor vrijmaken, maar het kán wel! We zien daarvan mooie voorbeelden, nationaal en internationaal. Het allerbelangrijkste inzicht daarbij is misschien wel dat scholen(groepen) die systematisch aan de slag gaan met een kennisrijk curriculum en effectieve didactiek, niet enkel meer leerwinst boeken met hun leerlingen voor begrijpend lezen, rekenen en wetenschappen, maar dat die aanpak ook de kansengelijkheid kan bevorderen.'

Maar als alle scholen dat doen, vinden we dan niet tienduizend keer hetzelfde wiel uit?
'Curriculumontwikkeling op schoolniveau is erg tijdrovend en vraagt om specifieke kennis over curriculumontwerp, (vak)-didactiek en domeinkennis. De vraag is of je dat volledig bij leraren en scholen moet leggen, waardoor inderdaad vaak hetzelfde wiel uitgevonden wordt. Goede kennisrijke leermiddelen (mesoniveau) zouden daar een belangrijke rol in kunnen spelen, mits de kennis op macroniveau voldoende helder is vastgelegd. Het is echter alsnog van belang om als leraar goed

te weten welke kennis waar in het curriculum wordt aangeboden, zodat je daar in de lessen goed op kunt inspelen.'

What's next?
'Binnen de onderzoeksgroep van het Expertisecentrum Onderwijs en Leren bestuderen we volop kennisrijke curricula, waaronder het ontwerp, het implementatieproces en de implicaties daarvan voor scholen en het leren van leerlingen. Hierbij werken we ook intensief samen met internationale partners. We

'CURRICULUMBEWUSTZIJN IS VAN GROOT BELANG'

beogen hiermee de werkzame elementen van een kennisrijk curriculum op scholen nog beter in kaart te brengen. Ons boek is binnenkort in het Nederlands beschikbaar, zodat we nog meer impact kunnen maken in de Nederlands-Vlaamse context. We zijn nog lang niet uitgekeken op dit belangrijke onderwerp!' BSM

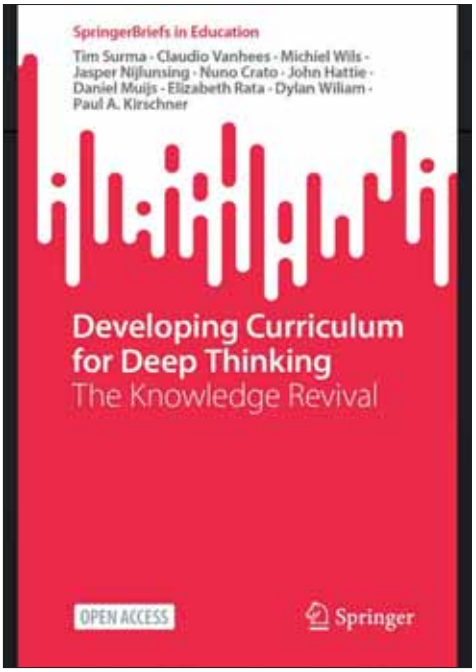

Het boek is gratis te downloaden via de QR code